

Vrzel v Sistemu Prevenције Narkomanije

Narkomanija je pri nas, podobno kot v razvitem svetu, problem številka ena. Že več kot 20 let in zadnji dve leti še posebej. Poročajo o naraščanju števila tistih, ki uživajo drogo, tudi o naraščanju števila odvisnih. Vse več je smrtnih primerov. Drogo uživajo že otroci v osnovni šoli. Za mlade je "trava" privlačen prepovedani sad, statusni simbol, identifikacijski znak, zanimiva izkušnja, način protestništva, način dokazovanja neodvisnosti, junačenje pred vrstniki, pred odraslimi, pred seboj in še kaj.

Šola in učitelji v njej

Po več kot 20 letih, odkar je narkomanija pri nas postala problem številka ena, bi pričakovali, da bi zlasti šola lahko že oblikovala bolj sistematičen in doktrinaren pristop do narkomanije in do narkomanov. Tako bi bilo tudi prav, saj otrok preživi v šoli skoraj tretjino svojega življenja, šola ima poleg izobraževalne tudi vzgojno funkcijo in učitelji so profesionalni pedagogi, ki pri tako usodnih deviacijah mladih ne morejo ostajati ob strani in križem rok. Pred

dvajsetimi leti so v šoli zaznali le posamične primere ekscesov narkomanije, omejene predvsem na srednjo šolo, dandanes pa postaja problem množičen in se vse bolj širi tudi v osnovno šolo, pa tudi v zavode in domove učencev. Vendar, kot rečeno, šola doslej še ni oblikovala pedagoške doktrine do narkomanije ter do otrok in mladostnikov, za katere je ugotovljeno, da so jemali ali jemljejo drogo. Taka doktrina bi morala vsebovati predvsem preventivni program, pa tudi strateško-metodične smernice za pedagoge, ki naj bi jim dale podrobnejša navodila, kako ravnati v primeru obravnavanja narkomanije na splošno, s preventivnimi cilji, ali pa konkretno, pri obravnavanju posameznikov ali skupin, za katere je bilo ugotovljeno, da imajo določene izkušnje ali težave z drogo. Preventivni program bi moral najprej zajeti revizijo in dopolnitev učnih načrtov za predmete, ki bi lahko v svojem okviru mladim najbolj naravno in nevsiljivo podali informacijo o kulturoloških, filozofskih, geografskih, gospodarskih, političnih, zdravstveno-higienskih in psiholoških vidikih narkomanije. Te vidike bi bilo mogoče obravnavati npr. pri kemiji, biologiji, filozofiji, psihologiji

in zdravstveni vzgoji. Vsebine pri posamičnih predmetih bi bilo treba uskladiti tako, da bi bile podane v smiselni celoti. Spričo predmetnikov, kakršni so dandanes v veljavi v osnovni in srednji šoli, je ustrezna koordinacija nemogoča, saj se npr. filozofija in psihologija poučujeta šele v višjih razredih srednje šole. Takšnih anomalij je v sedanjih predmetnikih in tudi v učnih načrtih še več, zaradi česar bi bilo treba, še posebej za osnovno šolo, razmišljati o predmetu, kjer bi bila podana celostna informacija o narkomaniji.

Preventivni program bi moral nadalje vsebovati okvirne smernice, na katerih stopnjah bi kazalo za učence organizirati posebne vzgojno-izobraževalne programe na temo narkomanije in pa kakšne vzgojno-izobraževalne oblike bi bilo ustrezno pripraviti in uporabiti: predavanja, razprave v skupinah, individualne razgovore, predvajanje posebej pripravljenih filmov (z razpravo) ipd. Podana bi morala biti tudi navodi-

Predlagam, naj vlada sprejme odlok, s katerim bi ukinili davek na prezervative.

Vili Lomovšek

la s smernicami glede priložnostnih izobraževalnih možnosti, ki jih prinašajo mediji in javna predavanja, pogovori in okrogle mize.

Preventivni program bi moral končno vsebovati sistem metodičnih napotkov za učitelje in za svetovalne delavce na šoli s temile sestavinami: informacija o narkomanijah s pregledom fizičnih in psihičnih znakov, značilnih za uživalce droge, načela učiteljevega preventivnega delovanja in delovanja v primeru odkritih uživalcev droge med učenci v razredu ali na šoli, metodični napotki za delo z razrednim kolektivom, pri dajanju informacij ali v primerih učencev, ki so že imeli izkušnje z drogo, metodični napotki za delo z uživalci droge, metodični napotki za delo s starši odkritih uživalcev droge, metodični napotki za delo z razvojno prizadetimi, stigmatiziranimi in marginalnimi učenci v razredu, metodični napotki za stike pedagogov in vodstvenih delavcev šole s policijo, z občinskimi

socialnimi službami in z zdravstveno službo, določitev specifičnih nalog učiteljev, šolskih svetovalnih delavcev, vodstvenih in administrativnih delavcev šole in njihova koordinacija.

Prevenција narkomanije bi morala biti že sestavni del predmetnika in učnih načrtov pedagoških kadrovskih šol, tako da bi se diplomirani učitelji razrednega pouka ali predmetni učitelji že vključili v šolo z določenim znanjem in tudi z oblikovanimi stališči do problema narkomanije in do svoje preventivne vloge med učenci.

Nekatere od nakazanih elementov preventivnega delovanja v zvezi z narkomanijami najdemo na posamičnih šolah. Na nekaterih v večjem, na drugih v manjšem obsegu, odvisno od vodstvenih in od posamičnih pedagoških ali svetovalnih delavcev. Torej gre bolj za individualno iniciativo kot za koordiniran sistemski pristop in že uveljavljeno doktrino. Šole so preveč prepuščene sebi in lastni presoji, odzivajo se kampanjsko, reagirajo predvsem tedaj, ko se na šoli že soočijo s problemom narkomanije. Takšne reakcije so često panične, represivne, prav nič pedagoške: zaslišujejo osumljenega učenca in zbirajo pri učencih podatke, obveščajo starše, pristojno socialno službo in policijo, organizirajo predavanja in roditeljske sestanke, delijo ukore, izključujejo učence iz šole. S takimi ukrepi lahko učitelji storijo veliko škodo, posameznika stigmatizirajo in izolirajo, preden je sploh ugotovljeno, ali je drogo poskusil le iz radovednosti ali je že na robu odvisnosti.

V ospredju je strah, občutek nemoči, skupaj z občutkom odgovornosti. Posledica je, da učitelji pridejo učencem, ki jemljejo drogo ali pa so jo jemali, le redko na sled, bolj slučajno kot pa praviloma. Posledica tega je, da učenci v učitelju ne vidijo prijatelja, ki bi jim lahko pomagal, na katerega bi se v stiski obrnili in pri katerem bi iskali nasvet, pomoč in oporo. Nasprotno, pred učiteljem, kolikor je le mogoče skrivajo in ostajajo z njim v formalnem odnosu.

Vinko Skalar, dr. psihologije, redni profesor na pedagoški fakulteti v Ljubljani. Ukvarja se s teorijo socialne pedagogike, penologije, socialno integracijo hendikepiranih, problemi delikventnega vedenja.